

de båda, som låtit göra minnesmärket, eller mellan de båda döda, till vilkas hågkomst det är rest. Och dock kan man med säkerhet antaga, att det är fråga om medlemmar av samma familj. Torkel och Ingegärd ha varit man och hustru, och de låta resa stenen till minne av hennes föräldrar Styding och Ingegunn. Det har tydligen varit svårt att finna en formulering, som klargjorde detta. Ordet föräldrar (fsv. *forældrar* m. pl., *forældri* n.) existerade sannolikt icke i deras ordförråd, i varje fall icke med den nutida betydelsen; det betyder i fornspråken också förfäder, de äldre. Det fanns ingen lätt utväg ur detta dilemma. Så har man av nödtvång tillgripit ett förkortat uttryckssätt. Ingegärd nämnes först, såsom rimligt är, då det gäller hennes föräldrar. Och av dessa borde givetvis fadern få den första platsen. Det är sålunda i detta fall rent språkliga skäl, som äro anledningen till att en man har låtit resa en minnesvård över sin svärmoder. Om ordet *sværa* f. 'svärmoder' se U 897.

1—7 **inkikar** har redan av Brate med rätta tolkats som kvinnonamnet *Ingigærðr*, med *ð* bortfallet i ställningen mellan två *r*, liksom i så många andra kvinnonamn på *-gærðr* i runinskrifterna; se bl. a. U 735 och i det närmast föregående **porker** *Porgærðr* U 905 och **munkir** *Mun(d)-gærðr* U 906. Jfr särskilt följande former av samma namn **ikiker** U 108, 753, ack. **inkikiari** U 311, **inkikhr** (felristning för **inkikar**) U 618. I *UFT* h. 5 föreslås i stället ett mansnamn Ingekår, men ett sådant är f. ö. okänt. — 63—70 **inkikuni** är ack. av kvinnonamnet *Ingigunnr* (*Ingiguðr*), som icke synes vara belagt i någon annan källa från forntiden eller medeltiden, vare sig svensk eller nordisk; **ikikunr** L 937 är nämligen felläsning för **ekimunr** *Ingimundr*, se Sö 194. Fvn. *Ingunnr* är sammansatt av *Ingi-* och *-unnr*; se O. v. Friesen, *Rökstenen* (1920), s. 135 f. Men namnet *Ingigunnr* är fullt regelbundet bildat, och det finns ingen anledning att betvivla, att det verkligen har funnits. Namn med förleden *Ingi-* äro särskilt vanliga på uppsvenskt område (E. Wessén, *Studier till Sveriges hedna mytologi och fornhistoria*, 1924, s. 64 f.). Man har all anledning att tro, att Ingegärd fått sitt namn genom variation efter sin moder Ingegunn (se härom E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, 1927, s. 10 f.).

Mansnamnet *Stydingr* förekommer i ännu en uppländsk runinskrift L 206 Falebro, Danmarks sn och i en östgötsk, Ög 25. Förmodligen är det samma namn som i förteckningarna över markegäldsboten 1312 förekommer som namn på en bonde i Vendels sn, Uppland, skrivet *Stying* (*Styinge*).¹ F. ö. synes det icke vara känt från nordiska källor. Om vokalen i första stavelsen har varit *y* eller *ø*, är svårt att avgöra. Två gånger tecknas den i inskrifterna med **u** (**stupikr** Ög 25, ack. **stypik** U 914), en gång med **r**-runan (**stapinkr** L 206). Detta ger icke någon bestämd anvisning. Lika ovisst måste det sägas vara, om vokalen har varit kort eller lång. Möjligen står detta mansnamn på *-ingr* i samband med namn på *Stoð-*: *Stoðkell*, *Stoðbiorn*; se U 524. Förleden torde här ha haft lång vokal: *Stōð-*. I så fall har namnets form äldst varit *Stōðingr*.

Ristningen är icke signerad men med säkerhet att tillskriva Öpir, såsom redan Brate har gjort. Han har särskilt påpekat den stora likheten i ornamentik med den av Öpir signerade U 485. Detta förklarar också den påfallande formen 76—78 **sin** i st. f. **sina**. Öpir utelämnar som bekant gärna en runa (eller flera) vid inskrifters slut (se U 252).

915. Tiby, Börje sn.

Litteratur: B 440, L 127. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 342; P. Dijkman, *Historiske Anmärckningar* (1723), s. 84; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60), 1, s. 50; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA); *UFT* h. 5 (1876), s. 6; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 110.

Avbildning: J. Leitz (och J. Hadorph), träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 440).

¹ Annorlunda tolkas detta namn i Ad. Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904), § 167.

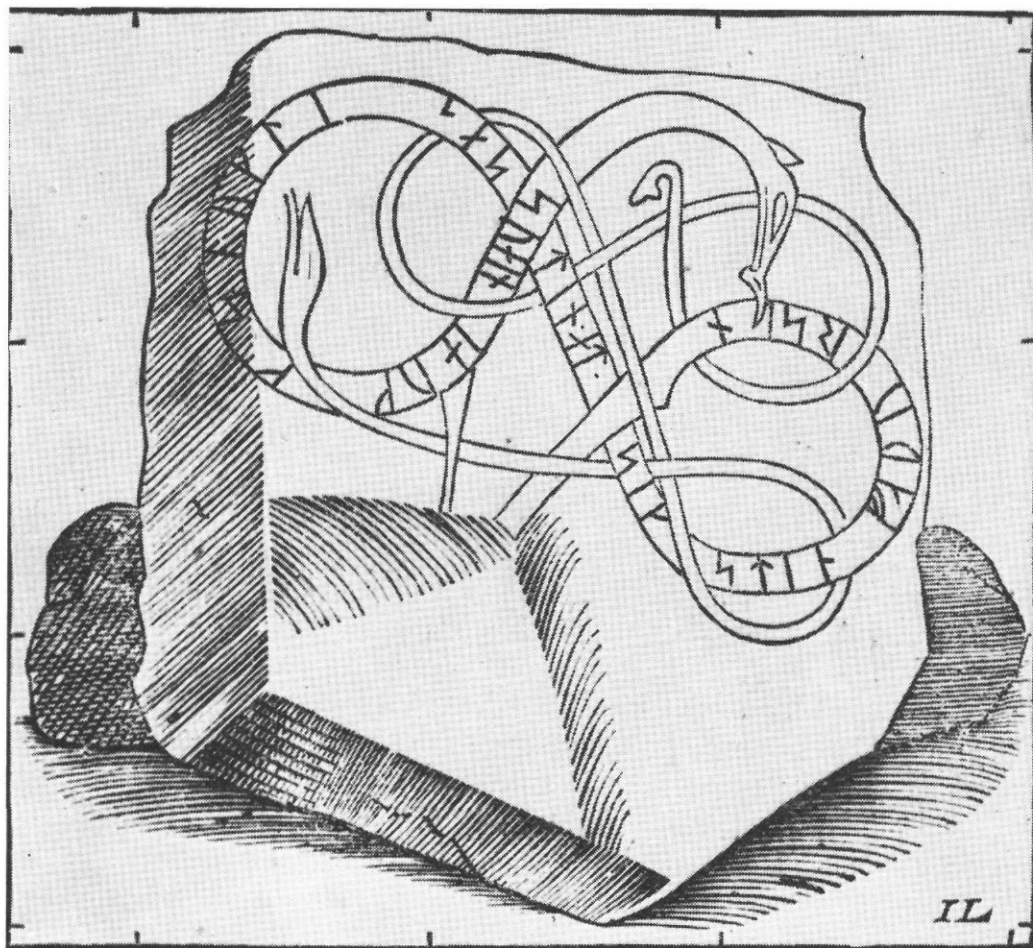


Fig. 448. U 915. Tiby, Börje sn. Efter B 440.

I *Ransakningarna* (1672) meddelas, att »På Tijby ägerna wed Mångsboo och Mährbacken» finnes »1 steen påskrifwen». Peringskiöld kallar stenen »Tijby Runesteen i ängen» och har följande uppgift om platsen: »Tijby, som är Kyrkiobyn söder wid Börje Kyrkia belägen, består af fyra gårdar, hwilke hafwa Klockstapelen emellan sig och Kyrkian, vprester på en gammal ättebacke; och i theras äng finnas thenne Runesteen». B 440: »Tiby i ängen»; L 127: »Tiby äng». — P. Dijkman: »Op wid Tiby och Brunby äng, västsunnan om Marbecks broo och från Kyrkian på vänstra handen, der nu får tiden ingen stor Landswäg är, ligger en Runsteen kull på jorden, af följande form och beskaffenhet: En orm-figur med hufwud och öga samt foot något ifrån hufwudet, hwilken foot intet synes, utan allenast benet, som standnar in uti een afbrytning i Steen, hwilken Steen är två alnar i längd och halftredie i bredd, wäl ritader med twenne Slingor, som en ormstiert. Effter opritningen med kol, kunde intet mera läsas af mig uti Nov. Månad 1710, emedan tiden har giordt många Runska Stafwar oläslige». — O. Celsius: »Mårbecks stenen. Börje Sochn. Nedre wijd ändan af Tiby Skogsäng». Celsius har troligen icke själv sett stenen. — Dybeck kan i sin reseberättelse 1863 om runstenens öde meddela: »Runstenen i Tiby äng söktes förgäfves. Han har för kort tid sedan blifvit krossad och använd till husgrund i byn». Och i en förteckning över socknens fornminnen samma år (ATA) upprepar Dybeck sina uppgifter: »Slutligen må nämnas att runstenen, som stått i Tiby gärde, för några år sedan krossades och användes till fyllnad i en grundmur i byn.» Den har vid senare inventeringar (1937, 1942) icke heller kunnat återfinnas.

Stenen har, av teckningen i B 440 att döma, varit omkr. 1,70 m. hög och omkr. 1,35 m. bred. Ristningen gick på vänstra sidan något över på stenens smalsida, som synes ha bildat trubbig vinkel mot framsidans plan.

Inskrift (enligt B 440):

suain i auk k-sluk li . . . sa stin · at · sikstin faður sin
 5 10 15 20 25 30 35 40

Svæinn ok Gíslaug le[tu ræi]sa stæin at Sigstæin, faður sinn.

»Sven och Gislög läto resa stenen efter Sigsten, sin fader.»

Till läsningen: Inskriften har tydligen redan på 1600-talet varit skadad och kanske svårläst. Runorna i första namnet 1—5 **suain** stå påfallande tätt packade i jämförelse med det följande. 6 **i** är troligen felläst för ett skiljetecken · eller : Mellan 10 **k** och 12 **s** måste ha funnits ett **i**. Av 18 **s** finns endast övre stapeln i behåll. — Peringskiöld ändrar i sitt återgivande av inskriften utan vidare **k-sluk** till **asluk** Aslög.

Om kvinnonamnet *Gíslaug* se Sö 175, om mansnamnet *Sigstæinn* Sö 291 (och U 174).

Runslingan är lagd i en åttformig figur med två stora öglor. Brate antager, att slingan har utgjort tre ringar och att ristningen varit lik U 287. Detta torde knappast vara riktigt. Runslingan har sannolikt slutat med en fot eller en spiral på det skadade partiet av stenen t. v., och ringarna ha varit två, icke tre. Ornamentiken påminner emellertid utan tvivel om Öpir, och det är mycket möjligt, att ristningen är ett verk av honom, såsom Brate förmodar.

916. Ängeby, Börje sn. Nu vid Berga, Åkerby sn.

Litteratur: B 443, L 129. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 344; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 82 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 52; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 6; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 118; Skrivelse till Riksantikvarien från kantor P. Lindgren, Åkerby ¹⁶/₁₀ 1928 (ATA); Handlingar i ATA 1927—32; S. B. F. Jansson, Rapport till Riksantikvarien ¹/₁₀ 1950 (ATA).

Avbildningar: Osignerat träsnitt i Peringskiöld a. a. och B 443; Jansson, foto 1949 (ATA).

I *Ransakningarna* (1672) meddelas; »Engieby: i Engen enn stehn pårijtat, Ibidem: en stoor hoop ättebackar med steen omkring lagde.» Peringskiöld omtalar runstenen under rubriken »Engieby stenen i Engen» på följande sätt: »Vthi thet sidsta rumet af Börje sokns forna Häfd, sätter man then Runsteen, som jämte en stor hop ättehäckar [tryckfel för: ättebackar?] finnes wid Engeby vti Engen, in emot åen, wid Löfsbron, som går öfwer åen, där gent öfwer också äro 6 stycken ättehögar wid Åbacken på Åkerby Prestegårds ägor» (B 443 och L 129: »Engieby»). — P. Dijkman omtalar rätt utförligt runstenen vid »Engieby by»: »På dess äng neder mot een Broo öfwer Åån som kallas Låfsbroon, strax wid vägen emellan Altuna by i Börje och Åkerby i Åkerby Sokn, står en Runsteen 10 quarter hög öfwer jorden, hwilken ock lærer wara så diup neder i Jorden, det man kan sluta af den stora Korss-figur der på är ritad, och nästan intet synes än til ²/₃, men en tridie del och Runeskriften är neder i jorden, kunnandes man allenast läsa några Runor öfwerst på Stenen, så . . . **f. u. s. t.** de öfrige ofwan jorden äro af tiden och wäderleken förtärde, fast Stenen är nästan flintehård, en del af Stenen ofwan til är ock afstötter, fast han är half aln tiock . . . Observerade jag, åhr 1710 om Hösten då Pesten gick i Stockholm, at der denne Runsteen står, är en Ängzdäld och Jumkils Åå löper der förbi. Och på Stenens samt berörde Åås norra sida, finnes först icke långt från Åån fem stora jordhögar, warandes Landzwägen giord genom den siette, hwilken har warit tämmelig stor; sedan är der en hop smärre Jordhögar i der näst belägne hagar, samt op mot Åkerby Prästegård, åtskillige stora högar ibland otalige små, jämte åtskillige Grifte-former större och smärre, runda, oflånge, trikantige och rätt quadrate, af 12, 14, 10, 9, 8 etc. alnars längd: gifwandes den Tracten liknelse